

IV. Převod závěrkových not. Závěrkové noty nenáleží sice mezi papíry, jež obch. zák. prohlášeny jsou za rubopisem převoditelné, avšak často nakládá se s nimi v obchodu jako s papíry cennými, tak jmenovitě, když kupec disponuje se zbožím tím, že převede závěrkovou notu. Postup jich provádí se tedy jako při cessi pohledávky nebo nějakého nároku, odevzdáním cessionáři a vyznačením cesse na závěrkové notě neb zvláštní listinou.

V. Právo poplatkové.

1. Závěrkové noty sensálů podrobeny jsou kolku 5 kr. za kus (§ 13 popl. nov. ze dne 29. února 1864 č. 20 ř. z.). Předkládají-li se však tyto noty k soudu, jest zapraviti z nich poplatek předepsaný pro právní jednání (p. s. 93 popl. z.) i tehdy, nemají-li závěrkové noty všech předepsaných náležitostí, obzvláště neobsahují-li jména kontrahentů, poněvadž dle čl. 73 odst. 2 uvedení jmen stran v závěrkové notě nezbytně se nevyhledává. Pro poplatkovou povinnost nemá významu okolnost, jsou-li v závěrkové notě náležitosti právního jednání právem občanským předepsané vyznačeny čili nic; stačí, prokáže-li se, že se jedná o závěrkovou notu a vidno-li z obsahu její, že bylo prodáno zboží nebo cenné papíry (nález ze dne 18. února 1895 č. 887 sb. »Budwinski« č. 8424). (Viz čl. Dohodci obchodní.)

2. O poplatcích při závěrkových listech viz čl. »Dopisy obchodní«.

Nouze (v právu trestním).

I. Pojem.

Nouze jest stav, který má ten účinek, že čin trestný za trvání jeho spáchaný, stává se beztrestným. Nouze definuje se také jako nejkrajnější právo sebe zachrániti třebaš na útraty a úkor jiných, je-li tu nebezpečí ztráty existence. Dle náhledu několika spisovatelů nevyhledává pojem nouze, aby nebezpečí tu již bylo nebo v přítomnosti nastávalo, a rovněž ne, aby život byl ohrožen. I nebezpečí pro majetek může dostoupiti míry takové, že jen mimořádná síla mravní jest s to, aby jemu odolala resp. je překonala, tak že záchrana toliko zasáhnutím v majetek cizí jest možnou. Naproti tomu Kant, Fichte, Hegel, Köstlin, Wessely za různých modifikací obmezují pojem nouze jen na přítomné nebezpečí životu hrozící. Jiní považují nebezpečí pro tělo a život za dostatečné (Feuerbach, Heftner, Wächter). Nouze nepřičetnost buď zakládá nebo ji pouze finguje, ježto v nedostatku síly duševní nelze vinu spatřovati. Nouze má místo nejen při zachránění vlastní existence, nýbrž i při zachránění existence jiného, pokud by nouze tato tak na zachraňujícího působila, jako by se jednalo o jeho vlastní existenci; avšak kruh těchto třetích osob obmezuje se pouze na příbuzné pachatelovy. Nouze lišiti jest od práva nutné obrany, která má místo jen při odražení bezprávného útoku. Právní pořekadlo, »nouze nezná zákona«, svědčí nejlépe tomu, že pojem nouze není totožný s pojmem »nutné obrany«, ježto nutná obrana dle všeobecně uznaných zásad na určité zákonné meze vázána jest, kdežto ohledně nouze daleko větší rozsah se hájí. Hlavními znaky nouze jsou tedy z pravidla: přítomné nebezpečí hrozící životu pachatelovu nebo životu jeho příslušníků, a nikoli pouze bezprávný útok jako při nutné obraně; spáchané právní porušení nesmí býti větší, než pokud jeho k vyvážnutí z nouze potřebí jest a pokud to ovšem pachatelem za trvání nouze posouzeno býti mohlo.

II. Právo platné.

Rakouské právo trestní zná sice nutnou obranu, o nouzi však výslovného ustanovení neobsahuje; pouze z jednotlivých zákonných ustanovení dají se znaky nouze vyvoditi; tak jmenovitě z § 2 lit. g), který poukazuje na nouzi slovy: »byl-li čin spáchán následkem neodolatelného donucení«. Nelze tedy popřít, že neodolatelné donucení zakládá takový stav (nouzi), kterým čin jinak trestný stává se beztrestným. Právem lze tvrditi, že neodolatelné donucení jest nejdůležitějším případem nouze. Neodolatelné donucení zakládá nepřičetnost, poněvadž vylučuje svobodnou vůli. Zákon nerozeznává, je-li donucení vnitřní nebo vnější, dále zda vnější donucení jest fysické či psychické. Podstatnou známkou jest, že donucení jest »neodolatelné« t. j. že ten, proti němuž donucení směřovalo, žádného zákonem dovoleného prostředku po ruce neměl, kterým by donucení byl překonal, a že donucení bylo povahy takové, že pachatel nemohl jinak jednati, než jednal. Čin trestný způsobený vyhrožováním stává se tedy beztrestným, bylo-li hrozbou způsobeno pachateli (neb jeho příbuzným) nebezpečí, které nebylo lze jinak odvrátiti, než činem pachatelovým (rozh. ze dne 8. března 1889 č. 14759 č. sb. 1211). »Neodolatelné donucení« může záležeti též v tom, že otec svému mladistvému dítěti něco rozkáže, což platí pro přechy i přestupky (rozh. ze dne 4. června 1883 č. 3467). Výraz »neodolatelný« nesmí se vykládati slovně. Vyhrůžka zakládá neodolatelné donucení i tehdy, když ona vnitřní síla mravní, kterou při každém člověku předpokládati lze, nestačí, aby se jí na odpor postavila (rozh. ze dne 10. března 1882 č. 14561 č. sb. 434). Nouze způsobená trestním činem neomlouvá. Svědek, který při složení pravé přísahy vydává se v nebezpečí, že bude pro čin trestný, který sám spáchal, stíhán, nemůže se, složil-li přísahu křivou, dovolávati § 2 lit. g) tr. z. (rozh. ze dne 16. října 1880 č. 6648 č. sb. 288). Křivé obviňování (§ 209 tr. z.) nestane se beztrestným, dopustil-li se ho pachatel proto, aby od sebe podezření spáchaného činu trestního odvrátil (rozh. ze dne 20. června 1891 č. 5011 č. sb. 1440). Rakouský trestní zákon obsahuje ještě jednotlivé případy, při kterých rovněž o nouzi mluvíti lze, tak na př. nalézá se v nouzi ten, kdo úmyslně opomine učiniti oznámení o spáchané velezradě, aby sebe, své příbuzné anebo ty osoby, které pod jeho ochranou stojí, nebezpečí nevydal (§ 61 t. z.), jakož i ten, kdo z téhož důvodu úmyslně opomene zločinu zabrániti (§ 212 tr. z.).

III. Osnova.

Osnova nového trestního zákona obsahuje rozsáhlejší ustanovení ve příčině nouze a rozeznává mezi nouzí vyvolanou neodolatelnou mocí nebo vyhrožováním a mezi nouzí v širším a všeobecném smyslu. Návrh výboru obsahuje v § 57 toto ustanovení: Čin není trestným, byl-li pachatel k tomuto neodolatelnou mocí nebo vyhrůžkou přinucen, která s přítomným na jiný způsob neodvratitelným nebezpečím, nepoměrným a bezprávným poškozením na těle, svobodě a jmění pro něho samého nebo pro jiné spojeno bylo. Zpráva výboru vytýká vládní předloze, že mluví toliko o nebezpečí pro tělo a život. Výbor jest však toho názoru, že také ohrožení svobody a jmění může býti takové, že úplně onoho omlouvá, kdo spáše čin trestný, aby se vyhnul takovému nebezpečí. Ovšem nestačí však každé nebezpečí ujmy, nýbrž ujma tato musí býti především nepoměrná t. j. tak značná v poměru k vynucenému činu trestnému, že lze mluvíti o takovém stavu mravním,

který hraničí s donucením fysickým. Ujma musí býti též bezprávná, neboť nelze dopustiti se činu trestného, aby zamezena byla ztráta, která právem koho stihá. Když na př. někdo svému dlužníku vyhrožuje vyhlášením konkursu, ať jest tato výhrůžka jakákoli, nesmí se dlužník dáti svést k tomu, aby dopustil se zpronevěření, k němuž jej věřitel vybízí, za tím účelem, aby zpronevěřením sobě opatřil prostředky platební. Dle vládní předlohy mělo toto nebezpečí jen tehdy založiti beztrestnost, když hrozilo dlužníku nebo osobám jemu blízkým. Výbor byl však toho náhledu, že na tom nesejde, zda osoba ohrožená dlužníku jest blízká čili nic. V tomto ohledu jest případ týž, jako při nutné obraně; jako jest dovoleno použití nutné obrany, aby někdo útok od sebe neb osoby třetí odvrátil, musí rovněž i v případě nouze býti stejno, kdo předmětem ohrožení jest.

O nouzi v širším smyslu obsahuje § 58 tato ustanovení. Činy, kterých se někdo dopouští z nouze, jež jiným způsobem nebylo lze odvrátiti, aby nepoměrné ujmy na těle, svobodě nebo jmění, jež okamžitě nastati mají, od sebe nebo od jiných odvrátil, se netrestají, ač-li pachatel sám nouzi trestním činem nebyl způsobil.

Novace. (Obnova).

I. Pojem.

Novace jest přeměna poměru obligačního, která nastává, když na místo původního předmětu nebo právního důvodu závazku nastoupí jiný.

II. Náležitosti.

O. o. z. pojednává v § 1376—1379 o novaci. Náležitosti jsou tyto:

1. Platná a žalovatelná pohledávka: Není-li tu platné pohledávky v čas obnovy, nebo jestliže již zanikla, jest smlouva o obnově bez právního účinku (roz. ze dne 25. března 1877 č. 353 sb. 6527). Naproti tomu připouští se obnova učiněná pod výminkou rozvazovací (roz. ze dne 13. srpna 1889 č. 8222, časop. »Ger. Zeit.« r. 1891 č. 6). Dle římského práva mohla také naturalní obligace býti předmětem obnovy. Dle rakouského práva zdá se, že nikoli. (Tak soudí Randa, Ellinger; opáčně Stubenrauch).

2. Právní způsobilost stran ku obnově; otázka tato posuzuje se dle § 865—868 o. o. z.

3. Úmysl stran ku obnově směřující (animus novandi) t. j. úmysl, stávající závazek zrušiti a nový založiti. Úmysl tento může buď mlčky nebo výslovně projeven býti. Mlčky činí se na př. obnova, převzme-li kdo pohledávku na místě zaplacení (roz. ze dne 16. dubna 1872 č. 3623 sb. 4574).

4. Změna předmětu nebo právního důvodu závazku. Tak na př. založí se vydáním dlužního úpisu o dluhu směnečným obnova, třebaž právo směnečné bylo vyhrazeno (roz. ze dne 22. března 1882 č. 1880 sb. 8931).

III. Právní účinky:

1. Pohledávka stará zaniká. Dle § 1379 o. o. z. platí však zákonná domněnka, že závazek starý nelze považovati za zrušený, pokud tento vedle závazku nového může trvati. Tato zákonná domněnka má svůj důvod v tom, aby chráněna byla nabytá práva tak dlouho, pokud není prokázáno, že pozdějšími úmluvami nebo okolnostmi zanikla.